

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У ВПРОВАДЖЕННІ РЕФОРМ: ПОЧАТКОВА ШКОЛА – ГІМНАЗІЯ

Гораш К. В.

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України

На сучасному етапі модернізації загальної середньої освіти важливим є забезпечення неперервності освітнього процесу та реалізація принципу наступності між початковою і базовою середньою школами.

Зміни освітнього середовища в початковій школі – це не тільки нові підручники, сучасні засоби для навчання та зручне мобільне обладнання класів [1], насамперед, – це нові форми і методи навчання учнів та готовність вчителів початкової ланки освіти до освітніх реформ, яку дала змогу забезпечити системна перепідготовка вчителів за спеціальними програмами Нової української школи (далі – НУШ). Ключовим у реформуванні початкової освіти, на нашу думку, була зміна підходів до створення освітнього середовища початкової школи, застосування нових методів мотивації учнів початкової школи до навчання та підготовка вчителів до здійснення професійної діяльності на засадах творчого пошуку й партнерства в освітньому процесі.

Наразі розпочато реформування базової середньої освіти, що здобувається учнями в гімназії протягом наступних п'яти років після початкової школи [4]. Процес реформування базової середньої освіти також передбачає нові підходи до організації освітнього процесу та зміни його суб'єктів – учнів і вчителів.

На цьому етапі освітніх перетворень важливим є забезпечення узгодженості мети, змісту, методів і форм навчання початкової та базової середньої освіти з обов'язковим урахування вікових особливостей дітей, адже для учнів перехід з початкової школи до середньої є кризовим та потребує організованої адаптації.

Педагогічна проблема забезпечення якісної безперервної освіти, реалізації дидактичного принципу наступності та перспективності в навчанні не є новою, її актуальність зумовлена системними змінами на всіх етапах розвитку освіти.

У наукових працях В. Андрущенко, В. Кременя, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, О. Сухомлинської та інших вчених розкрито теоретичні засади безперервної освіти та методологію наступності й перспективності в навчанні учнів, студентів і дорослих [3; 6]. Зокрема, вченими актуалізовано увагу на необхідності навчання людини упродовж життя в сучасних умовах постійних змін. Освітня система має бути готова не тільки забезпечити оволодіння знаннями, а й сформувати в людини свідому потребу в знаннях та вміння й навички самоосвіти.

Вченими Н. Бібік, А. Богуш, Л. Венгер, О. Савченко та іншими розроблено теоретичні психолого-педагогічні засади наступності в дошкільній та початковій освіті [5; 6]; зокрема, принципи і підходи до наступності і перспективності у навчанні та психолого-педагогічний інструментарій, який дає змогу забезпечити якість освітнього процесу завдяки системності та послідовності у навчанні й відповідності методів і способів навчання віковим особливостям дітей [6].

Сучасні дослідження з означеної проблеми [2; 4; 7] націлені на оновлення теорії і практики неперервної освіти, пошук та розроблення нових підходів та інноваційних методів і засобів забезпечення наступності у навчанні в умовах розбудови Нової української школи.

Теоретичні та практичні результати усіх цих досліджень є важливими для вивчення проблеми забезпечення наступності в освіті на етапі реформування базової середньої освіти, зокрема – розроблення змісту, оновлення методологічного інструментарію й принципів проектування освітнього середовища гімназії в контексті освітньої реформи.

Ключовими питаннями забезпечення наступності є: 1) врахування вікових особливостей учнів та їх досвіду навчання в початковій школі (в умовах оновленого освітнього середовища початкової ланки НУШ); 2) підготовка вчителів середньої ланки освіти до забезпечення наступності в навчанні учнів п'ятих класів, зокрема створення відповідного (звичного для учнів) освітнього середовища; 3) створення дослідницької платформи для ефективної комунікації вчителів початкової і середньої ланки освіти (класного керівника і вчителів різних предметів) у розробленні освітніх програм за різними предметами та у вирішенні педагогічних задач.

У процесі переходу учнів початкової школи до середньої відбуваються зміни їхніх стереотипів щодо усвідомлення себе як особистості (часто підвищене відчуття дорослості), зміни моделей комунікацій з однолітками, вчителями та учнями старших класів (нові вчителі, нові класи, нові предмети), збільшення обсягів навчального навантаження та видів діяльності тощо. Процес адаптації – це досить складний і тривалий період для дитини, який має відбуватись у максимально сприйнятливих умовах, щоб уникнути негативних наслідків – втрати інтересу до навчання та набуття різних психологічних комплексів. Йдеться саме про організовану вчителем (вчителями середньої ланки освіти) адаптацію учнів, які перейшли з початкової школи в середню та створення відповідних умов для їх розвитку на засадах принципу наступності в навчанні.

Забезпечення наступності на етапі реформування української школи – це, насамперед, підготовка вчителів середньої і старшої школи до роботи в новому освітньому середовищі сучасної гімназії, зокрема, до роботи з учнівськими колективами п'ятих класів середньої школи, які протягом чотирьох років навчались в нових умовах початкової школи.

Учителям середньої школи (більшість з яких викладають і в старшій школі) необхідно в навчанні учнів п'ятих класів свідомо врахувати рівень розвитку дітей цього віку та їхні індивідуальні особливості; застосувати звичні

для учнів початкової ланки прийоми подання інформації та методи зворотного зв'язку; досліджувати, зберігати позитивні характеристики учнівського колективу (в разі, коли в п'ятий клас переходить цілісний або частково змінений учнівський колектив); сприяти створенню такого освітнього середовища, яке б дало змогу розвиватись кожному учневі.

Особливу роль на етапі адаптації учнів п'ятого класу гімназії відіграє класний керівник, основним завданням якого є організація освітнього середовища для учнів таким чином, щоб для кожного з них перехід до нових умов навчання відбувався поступально і мав висхідний розвивальний характер (у середній і старшій ланках предмети викладаються різними вчителями, в кожного з них своя методика викладання, характер і стилі спілкування). Для виконання цього завдання класному керівнику п'ятого класу потрібно постійно взаємодіяти з колегами як початкової ланки, так і середньої з метою взаємодопомоги й обміну досвідом у розв'язанні педагогічних задач і проблемних ситуацій.

Важливе місце в процесі забезпечення наступності відіграє й досвід дослідницької роботи вчителя-класного керівника, зокрема, для визначення рівня підготовки учня (учнівського колективу) до здобуття освіти (здатність застосовувати набуті в початковій школі знання та навички для навчання і профорієнтації).

Отже, ефективність освітніх реформ та забезпечення здобуття якісної неперервної освіти залежить від наступності між усіма рівнями освіти: від дошкільної до післядипломної, а ключові навички навчатись упродовж життя (свідомо здобувати знання) формуються саме на перших перехідних етапах навчання, зокрема й на етапі переходу учнів початкової школи до базової середньої школи.

Розв'язання проблем реформування сучасної освіти, зокрема організації освітнього процесу і створення сприятливого для навчання освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, можливе за умов підготовки

вчителів до здійснення професійної діяльності на засадах наступності та безперервності освіти як системи навчання упродовж життя людини (забезпечення наступності у навчанні з дошкільною, вищою освітою та освітою дорослих).

Література:

1. Водозаська Т. В. Освітнє середовище як «третій учитель». *Імідж*. 2018. № 4 (181). С. 10-12. URL: www.isp.poippo.pl.ua/article/download/135715/136753 (дата звернення: 02.03.2021).
2. Гораш К.В. Інноваційні складові особистості сучасного педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Умань : ФОП Жовтий О. О. 2014. Вип. 10. Ч. 1. С. 171 – 180.
3. Ковшар О. В. Роль принципів наступності і перспективності в організації безперервної освіти. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. Вип. 1. С. 176-185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2017_1_22 (дата звернення: 03.03.2021).
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Концепція нової української школи (документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням колегії МОН 27/10/2016). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 03.03.2021).
5. Ризванюк О. Наступність у навчанні. *Вісник Львівського університету. Серія мистецтво*. 2014. Вип. 14. С. 286–295.
6. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко : підручник для студентів педагогічних факультетів. – К. : Генеза, 1999. – С. 360.
7. Соловійов Ю., Чернишов О. Наступність між ланками освіти: реалії та перспективи. *Сучасна освіта*. 2008. URL: <https://osvita.ua/school/method/1307/> (дата звернення: 03.03.2021).